

Halil İnalçık, Prof.Dr.

Türk tarihçiliğinin seçkin isimlerinden olan İnalçık 1916'da İstanbul'da doğdu. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nden mezun oldu (1940). Aynı fakültenin Yakınçağ Tarihi Bölümü'ne asistan olarak girdi ve iki yıl içinde "Tanzimat ve Bulgar Meselesi" başlıklı teziyle doktorasını tamamladı. Bu fakültenin yanı sıra Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde (1942-1972) ve Chicago Üniversitesi'nde (1972-1986) tarih dersleri verdi. Amerikan Akademisi (1986) ve Britanya Akademisi'ne (1993) üye seçildi. Aralarında TC Dışişleri Bakanlığı Yüksek Hizmet Madalyası ve Kültür Bakanlığı Sanat ve Kültür Büyük Ödülü de bulunmak üzere pek çok ödül aldı. 1993-2016 arası Bilkent Üniversitesi'nde görev yapan İnalçık, 25 Temmuz 2016'da vefat etti.

Başlıca eserleri: *Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar* (Ankara 1954), *Hicri 835 Tarihli Sûret-i Defter-i Sancak-ı Arvanid* (Ankara 1954), *The Ottoman Empire: The Classical Age 1300-1600* (Londra 1973), *The Ottoman Empire: Conquest, Organization, and Economy* (Londra 1978), *The Middle East and the Balkans under the Ottoman Empire* (Bloomington 1993), *Osmanlı İdare ve Ekonomi Tarihi* (İstanbul 2011).

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Yayın No. 640

İSAM Yayınları 116

İlmî Araştırmalar Dizisi 50

© Her hakkı mahfuzdur.

OSMANLI İDARE VE EKONOMİ TARİHİ

Halil İnalçık

TDV İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM)

tarafından yayına hazırlanmıştır.

İcadiye-Bağlarbaşı Cad. 38 Üsküdar/İstanbul

Tel. 0216. 474 08 50

www.isam.org.tr yayin@isam.org.tr

Eserin bu baskısı

TDV İslam Araştırmaları Merkezi'nin (İSAM)

İkinci Klasik Dönem Projesi

kapsamında yayınlanmıştır.

Proje koordinatörü M. Suat Mertoglu

Bu kitap

İSAM Yönetim Kurulu'nun 05.08.2011 tarihli ve

2011/14 sayılı kararıyla basılmıştır.

Birinci Basım: Ağustos 2011

Dördüncü Basım: Ekim 2021

ISBN 978-975-389-900-0

Basım, Yayın ve Dağıtım

TDV Yayın Matbaacılık ve Tic. İşl.

Ostim OSB Mahallesi, 1256 Cadde, No: 11

Yenimahalle/Ankara

Tel. 0312. 354 91 31 Faks. 0312. 354 91 32

bilgi@tdv.com.tr

Sertifika No. 48058

İnalçık, Halil

Osmanlı idare ve ekonomi tarihi /Halil İnalçık. – 4. bs. – Ankara : Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2021.

216 s. ; 23,5 cm. – (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları ; 640. İSAM Yayınları ; 116 . İlmî Araştırmalar Dizisi ; 50)

Dizin ve kaynakça var.

ISBN 978-975-389-900-0

İÇİNDEKİLER

Kısaltmalar	7
Takdim.....	9
Önsöz.....	11
 I. DEVLET.....	13
Adâletnâme	15
Kanun	21
Kanunnâme.....	33
Padişah.....	49
 II. EYALET İDARESİ.....	61
Cizye	63
Çiftlik.....	75
Eyalet	81
İspence	91
Kırım Hanlığı	95
Rumeli.....	105
Su Hukuku.....	119
Timar	133
 III. MALİYE ve EKONOMİ.....	153
Filori	155
Havâle	159
İmtiyâzât	165
İpek.....	191
 Dizin	203

TAKDİM

Yaşayan Türk tarihçilerinin en önde gelen siması şüphesiz Halil İncılık hocamızdır. Osmanlı tarihinin muhtelif alanlarında birincil kaynaklara dayanarak, modern araştırmalardan ve karşılaştırmalı çalışmalardan yararlanarak gerçekleştirdiği araştırmalar, yetişen ve yetismekte olan tarihçiler için önemli bir referans olmuştur. Halil İncılık 70 yılı bulan akademik hayatında Osmanlı tarihinin belirli bir dönemiyle değil bütün dönemleriyle ilgilenmiş ve özgün çalışmalar yapmıştır. İlginç olan İncılık Hoca'nın sadece siyasî tarihle değil, kurumlar tarihi, iktisat ve hukuk tarihi gibi farklı uzmanlık isteyen alanlarda da dikkate değer çalışmalar ortaya koymuş olmasıdır.

Halil İncılık Hoca'nın *TDV İslâm Ansiklopedisi*'nde bir kısmını yeniden telif ettiği bir kısmını önceden diğer ansiklopediler için yazdığı ve yayımlamamıza izin verdiği ilk Osmanlı padişahlarını Temel Kültür Dizisi'nde kitaplaştırmıştık. Kitap tarih meraklılarınca yakın bir alâka gördü. 44 ciltlik *İslâm Ansiklopedisi*'ni edinmek, edinilmiş bile olsa bir el kitabı rahatlığında kullanmak kolay olmadığı için kitap sahasında önemli bir boşluğu doldurmuş oldu.

Bu ilgiden cesaret alarak Halil İncılık Hoca'nın yine *TDV İslâm Ansiklopedisi*'nde yer alan Osmanlı idare ve ekonomi tarihiyle

ilgili maddelerini kitaplaştırmak istedik. Bu maddeler devlet, eyalet idaresi, maliye ve ekonomi olmak üzere üç bölümde toplandı. Birinci bölümde yer alan maddeler özellikle hukuk tarihi bakımından önemlidir. Bu bölüm, Osmanlı örfi hukukunun genel yapısını inceleyen “kanun” ve bu alanda Osmanlı tarihi boyunca yapılan kanun düzenlemelerini inceleyen “kanunnâme”, “padişah” ve Osmanlı padişahlarının adaleti temin maksadıyla yayımladıkları adalet fermanlarını değerlendiren “adâletnâme” başlıkları altında Osmanlı örfi hukuk tarihinin ana konularını ele almaktadır.

İkinci bölümde Osmanlı idarî yapısı, üçüncü bölümde ise malî ve iktisadî yapısıyla ilgili maddeler yer almaktadır. Bunların arasında özellikle “eyalet, timar, cizye, imtiyâzât” maddeleri ele aldığı konular ve işleyiş biçimi itibarıyla dikkati çekmektedir. Osmanlı tarih araştırmalarına ilginin arttığı günümüzde bu maddeler Osmanlı kurumsal yapısını aydınlatmak bakımından son derece önemlidir.

Sonuç itibarıyla Osmanlı tarih araştırmalarının sembol ismi Halil İnalcık’ın Osmanlı idarî ve iktisadî tarihiyle ilgili makalelerini bir kitap halinde toplamakla günümüzde gençler arasında revaç bulan Osmanlı tarihinin sağlıklı bir bilgi zeminine oturmasına katkı yaptığımıza inanıyorum.

Prof. Dr. M. Âkif AYDIN

İstanbul, Ağustos 2011

ÖNSÖZ

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi'nde Osmanlı siyaset, idare, maliye ve ekonomi konularına ait makalelerimin bir araya getirilip yayımlanması hususunda sayın başkan M. Âkif Aydın'ın işareti üzerine bu kitap yayına hazırlanmış bulunmaktadır.

Makalelerimin tümü, Leiden'de E. J. Brill tarafından yayımlanan *Encyclopaedia of Islam* 2. baskısında çıkmış olan makalelerin Türkçe çevirilerinden ibarettir. Çevirilerde gözden kaçmış hatalar dolayısı ile, okuyucunun *Encyclopaedia*'daki asıllarına bakmasını öneririm.

Çevirileri asıllarıyla karşılaştırıp düzeltmek mümkün görünmedi, ancak çok gerekli bazı düzeltmelerle yetinildi. Pek gerekli görüldüğü yerlerde asıl metne bazı kısa açıklamalar ilâve olunmuştur.

Farsça terimlerde, izâfelerde, (î) harfi daima (i) harfiyle düzeltilmiştir (Farsça'da î seslisi yoktur). Çevirilerde Diyanet Vakfı'nca ilâve edilmiş özet başlıklar bu kitapta çıkarılmıştır.

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi'nde çıkmış olan bu yazılar, kuşkusuz, Osmanlı devlet idaresi, maliye ve ekonomisi üzerinde kapsamlı bilgi vermez.

Her madde sonunda verilen bibliyografya okuyucuya konu üzerinde geniş bilgi edinme olasılığı sağlar.

Bu cildin ortaya çıkışını sağlayan başkan M. Âkif Aydın'a ve yardımcılara burada şükranlarımı sunmak benim için yerine getirilmesi gereken bir ödevdir.

Prof. Dr. Halil İnalçık

Ağustos 2011